

NÄR HUNDEN INTE ÄR MED PÅ NOTERNA

- agilityträning för omotiverade hundar

Av Marie Hansson

Det finns så många olika typer av problem som kan dyka upp i hundträning. När det gäller ”den heta trendsporten agility” så är det lätt att tro att alla hundar lär sig fort och lätt. Det är ju ett smittsamt roligt tidsfördriv som de flesta hundar uppskattar, oavsett bakgrund och ras. Även gammal och ung på två ben verkar vilja pröva agility och många fastnar i det beroendeframkallande nöjet att träna och tävla.

Men även om majoriteten faktiskt tar till sig agility fortare än mycket annat, finns det faktiskt undantag. Dels förstås med de individer av raser som inte har en naturlig fallenhet för samarbete eller tålamod med små träningsdetaljer, dels med de individer som av olika anledningarna inte verkar motiverade eller fokuserade nog.

Som hundtränare är det en oerhört stor utmaning att försöka begripa sig på de där undantagen. Varför vill inte hunden? Vad försiggår i hundens huvud? Vad finns det för skäl till att hunden inte fungerar som förväntat i agilityträningen?

Förutsätter reglerna följs

När jag försöker lösa problem i träningen och förstå vad som gått på tok, så förutsätter jag att tränaren följt grundreglerna när det gäller inläring. Gör man inte det är det givetvis vad som måste rättas till först och främst.

1. Effektiv förstärkning
2. Omedelbar förstärkning
3. Paus

Effektiv förstärkning innebär att det är tränarens jobb att se till att hunden uppskattar sin belöning! Det finns så många sätt att belöna på och så många hundindivider. Det gäller att välja rätt! För vissa hundar handlar det om att få något gott att äta, för andra att man leker med en favoritleksak. Jakt- och kamplek är en hög motivationsfaktor för dem som gillar det – men andra hundar kanske inte ser någon mening alls med sådan lek. Smekningar och annan fysisk kontakt kan vara betydelsefull, men framför allt rösten är väldigt viktig för att hunden ska höra hur glad och förtjust föraren är. En klicker som ger ifrån sig ett ljud och som är sammanknippt med något som är positivt för hunden, vanligtvis godis, är ett väldigt tydligt sätt att meddela hunden att den gör rätt eller i alla fall är på rätt väg.

Omedelbar förstärkning innebär att man måste ge hunden belöningen samtidigt som hunden gör det rätt. Helst i början på beteendet. Först då har hunden en chans att förstå vad vi menar. En klicker är ofta det enda sättet att nå fram med budskapet till hunden samtidigt som den gör ett hinder, för när hunden hoppar eller är i rörelse på annat sätt, kan man ju omöjligt ge den en godisbit. Och rösten är sällan lika effektiv. Men ett ljud som betyder att godis är på väg, ger fin effekt. Sedan får hunden belöningen när den landat. Man fortsätter att belöna varje rätt utförd uppgift till hundens säkerhet är så uppenbar att man kan förlänga väntan på belöningen. I agility väntar alltid ett nästa hinder, så för många hundar blir belöningen också att få göra mera och inte behöva sluta.

Paus är ett oerhört viktigt redskap när man tränar. I pausen kan hunden hinna smälta och ta in vad den just repeterat. Ca tre försök på en ny övning och sedan paus är min grundregel, men när hunden blir säkrare tar det inte lika mycket energi att utföra uppgiften och den orkar vanligtvis mer.

Mystiska problem?

Om vi förutsätter att tränaren använder sig av de tre grundreglerna i inläring, så kan följande beteenden verka en aning märkliga. Samma dag hörde jag talas om dessa tre fall. En liten cavalier som ibland bara lämnar träningen och rusar därifrån. En mellanpudel som är livlig, glad och pigg till vardags, men ändå verkar ointresserad av agilityträning. En bordercollie som är lite för försiktig i träningen och vid några tillfällen i vardagen kan låsa sig och bli helt passiv. Utan att gå in på dessa individuella fall, kan jag berätta vilka omedelbara tankar jag får och vad jag skulle rekommendera för åtgärder (bortsett från det självklara att se till att förstärkningarna verkligen gör sitt jobb – motiverar hunden). Ovanstående beteenden, som blev beskrivna för mig, stämmer nämligen väl överens med annat som jag varit med om.

En hund som lämnar träningen (utan synlig orsak utanför banan) kan förstås göra det av flera orsaker, de vanligaste är:

- Hunden är trött
- Hunden har ont
- Hunden upplever en konflikt

Trött

Det är vanligare än man tror att hundägaren/tränaren överskrider hundens gräns för koncentration. De flesta hundar biter ihop och försöker ändå, trots att de blivit trötta och trots att felprocenten ökar av samma skäl. Men vissa hundar är självständigare (och man skulle kanske kunna kalla dem smartare) och avbryter själva träningen när de inte orkar längre.

Åtgärd: Ta tid på din träning! Hur länge har du hållit på utan paus när hunden går sin väg? Hur länge har du hållit på totalt? Många hundar klarar bara en minuts koncentration innan de behöver paus. Många klarar bara en totaltid av 10 minuter inklusive pauser. Överskrider man gränserna för den individuella hunden kan effekten bli att den lämnar träningen. Om den istället stannar, trots att den blivit trött, riskerar man felinläring (pga okoncentration), skador (pga dålig fokus) och försämrat självförtroende (pga många misslyckanden).

Om du tycker att din hund behöver lära sig att klara mer koncentration, måste du öka lite i taget. Tänja på gränserna och göra det sista innan pausen lätt och roligt så att hunden lyckas.

Ont

En hund som får ont vill sannolikt inte träna. Vissa hundar biter ihop och tränar ändå. En del älskar agility så mycket att de inte känner efter och fortsätter anstränga sig. Men en känslig hund kommer antagligen inte bara att märka smärtan utan också bli ledsen eller illa berörd av den. En hund som inte ligger högt i stress kommer också sannolikt bry sig om smärtan, till skillnad från en hund som ligger högt i stress och blockerar bort smärta och annat obehag.

En smärta kan komma plötsligt, det behövs bara ett felsteg, en för skarp vridning, en felaktig landning för att det i samma ögonblick ska göra ont. Det syns antagligen inte på utsidan, men kan kännas mycket ändå. Självklart kan det vara en orsak till att hunden går ifrån träningen och inte vill vara med längre.

En annan typ av smärta är en muskel eller led som efter en stunds påfrestning börjar göra ont. Det är sällan det visar sig i hälta på träningen, men när hunden vilat en stund och reser sig upp kan man kanske upptäcka något, om den rör sig långsamt och inte stressar.

Åtgärd: Det här är bland det svåraste att lista ut. Även mycket erfarna hundtränare blir lurade av hundar som inte kroppsligt visar några symtom, men beteendemässigt inte gör vad de borde. Finns inga andra ledtrådar till varför träningen går snett, kan det vara värt att börja leka detektiv och leta efter en fysisk orsak.

Konflikt

Alla vet att hundträning ska ske med gott humör och att hundar lär sig bäst av belöning och inte straff. Ett dilemma är att vi människor inte är robotar, utan i högsta grad har egna känslor och förväntningar. Vi kan liksom hundarna också ha problem med stressnivån och med trötthet.

Ibland är det så enkelt som att hundägaren vill så väldigt mycket och att hunden inte förstår tillräckligt väl vad den ska göra. Tillsammans blir det till en pressad situation för hunden, den förstår att den måste göra rätt, men den förstår inte hur. En del hundar väljer att smita ifrån en sådan konflikt. Det behöver inte vara så drastiskt att den faktiskt lämnar träningsplan, utan den kan bara gå undan från själva platsen för konflikten. Kontaktfältet är ett ganska vanligt ställe där man kan se just det här. Hunden hoppar av för att den inte orkar med konflikten på den platsen. Den vet att hundägaren vill så mycket, men den klarar inte av det.

Självklart kan det här ske var som helst på banan, något går fel, föraren tar om och vill att hunden försöker igen och hunden står inte ut, utan går sin väg.

Åtgärd: En tanke är att bryta när något gått fel. Att tränaren sätter sig på huk med hunden och bara håller i den och kanske smeker den lite lugnt. På det sättet visar man vänlighet och kontakt, fast utan egentlig belöning. Man kan räkna till 30 och helt enkelt ta en kort paus istället för att fortsätta genast. Om man andas djupt och lugnar ner sig själv, kanske man samtidigt får en idé om hur man kan angripa situationen på ett nytt sätt.

När man håller på med handling, att visa hunden rätt väg mellan hindren, är man inne på ett känsligt kapitel. Det handlar ju om att hunden måste ha förtroende för oss att förstå och lita på vår visning. Den behöver begripa att den har fördel av att låta oss visa vägen. Problemet är att de flesta människor inte är experter på kroppsvisning, medan hundarna är medfödda experter inom det området. De följer naturligt våra visningar, hur fel vi än visar.

Om vi blir irriterade på oss själva för att vi visar fel, eller kanske till och med på hunden, så tappar hunden förtroende för vår visning. Om den börjar tro att ”du visar så, men blir sur när jag faktiskt tar den vägen”, så minskas hundens lust till samarbete. Den förstår ju inte heller om vi är upprörda på oss själva eller direkt på

hunden, känslan är obehaglig i bägge fall. Därför bör man konsekvent belöna i samtliga fall som det blir fel i handlingen, orsaken är säkert ett mänskligt misstag, men vi vill ändå att hunden ska fortsätta att tro på vad vi visar. Med en glad lekstund eller en godbit efter varje avbruten övning, oavsett orsak, kommer hunden inte att bli ledsen för att vi avbröt. Den kommer att känna sig duktig och ha självförtroende att fortsätta ändå.

Dålig motivation

Med en hund som är glad och pigg till vardags, men sedan inte verkar tycka agility är något man behöver engagera sig i, kan det finnas vardagsorsaker som styr hundens motivation.

Det kan vara så att hunden är yngst i en hundflock och inte har växt ifrån rollen som "lillasyster/lillebror" och alltså inte har mognat färdig för att vara motiverad för koncentration och uppgifter som inte frestar tillräckligt.

Det kan också vara så att den har tillräckligt med andra roliga aktiviteter i vardagen, som gör att den inte känner behov av att göra agility också.

Om den leker mycket med andra hundar får den där utlopp för fysisk explosivitet, den får spänning och underhållning. Den kanske inte roas av agility för att den inte behöver agility i sin vardag också.

Åtgärd: Testa med att ändra på vardagen för att se om det kan höja motivationen på agilitybanan för den här hunden.

Försiktig hund

En hund som är rädd eller osäker kan visa det på flera sätt. Den kan både lämna träningen, den kan bli långsam och försiktig och den kan vara mer eller mindre "normal" ända till något händer som den inte klarar av, då den blir blockerad och fasaden spricker. När en hund blir blockerad kan den "frysa till is" och bli passiv, den kan springa i panik, men den främsta definitionen är att den blir okontaktbar just då.

Det kan finnas flera anledningar till att en hund är rädd, osäker eller blockerad. Beroende på orsak finns det olika saker att göra.

Smärta – antingen det är ett engångstillfälle eller en återkommande smärta, hunden förstår förstås inte orsaken och kan beroende på personlighet bli ängslig och osäker.

Dåliga gener – ibland är osäkerhet faktiskt ärftligt, att inte ha den mentala styrkan att klara av vissa krav och miljöer. Men ändå är detta den sista orsaken att tro på, eftersom den ofta leder till att hundägaren ger upp.

Dåligt miljötränad – om en hund växer upp skyddat och utan chans att öva sig i att lära sig, öva sig i att uppleva olika miljöer, öva sig i olika situationer, så kan träningen bli väldigt mycket svårare än för en hund som fått växa upp med de bästa förutsättningarna.

Chockad/Skrämd – detta är nog den vanligaste orsaken. Hunden har de rätta förutsättningarna tack vare uppfödning och miljöträning, men något har hänt som

har skrämt den. Det kan vara i träningssituationen, men det kan lika gärna vara var som helst i vardagen. På en promenad, hemma eller på främmande plats.

Om situationen som skrämde den var riktigt illa kan man säga att hunden blev chockad, blev utsatt för ett trauma. Symtomen kan vara att hunden skriker, att den kanske flyr i panik, att den kanske kissar eller bajsar på sig, att den blir blockerad. Då påverkades kanske nervsystemet och har man otur bär hunden det med sig i resten av livet. Hunden kan bli pessimistisk och ta illa vid sig för saker som den upplever obehagliga. Vid situationer som påminner om chocktillfället blir den återigen blockerad av skräck. Den kanske flyr i panik eller ”fryser till is”.

Åtgärd: 1. Om man tror att hunden varit utsatt för en chock, som gör att den fortfarande blir skräckslagen ibland, kan den behöva gå på efterchocksbehandling, en tid med lugnande naturmedel som får nervsystemet att slappna av. Hunden slipper gå omkring och spänna sig och medvetandet lär sig att världen inte behöver vara så jobbig som den kändes innan.

2. Vet man att det är något speciellt som skrämt hunden hjälper det förstås om man kan bygga upp en träning som steg för steg vänjer hunden vid det som skrämde. Om det är fyrverkerier eller smällare så blir det en ljudträning som man bygger upp i volym. Om det är en hund som attackerade behövs det en träning med att se lugna hundar på avstånd och så småningom närmare. Om det är ett hinder som hunden blev rädd för, den kanske blev trampad på i platta tunneln eller skrämde på gungan, så tar man det hindret och gör det så enkelt man kan och med den allra mest positiva träningen kan hunden med ett litet steg i taget övervinna sin motvilja. Oavsett vad som skrämde kan man nog hitta ett sätt att arrangera en situation som är lätt nog för hunden att klara av. Den bästa metoden är att använda sig av klicker och med små steg närma sig slutmålet.

3. Självförtroendeträning är alltid bra för osäkra och rädda hundar. Att få lyckas och att utvecklas är två bra saker för självförtroendet. Ju fler saker som hunden lär sig, ju bredare erfarenhet den får av livet – desto mer känner den att den klarar av. Operant inläring, att den själv får testa sig fram till vad som blir belönat, kan vara svårt inledningsvis, om hunden har riktigt dåligt självförtroende. Men det är samtidigt det mest framgångsrika sättet att växa på för hunden. Den får styrka när den känner att den ”kan själv”.

4. Ev kan det behövas en smärtutredning om man inte är säker på att hunden mår bra. Vid en del olyckor tänker man inte på att hunden ”i smyg” kan ha blivit skadad, om omständigheterna runt det hela var så otäcka att fokus blivit på något helt annat. En hund kan bli skräckslagen av att bli trampad på i platta tunneln, samtidigt kan den ha blivit skadad. Den kan bli chockad av att fastna med en tass någonstans, samtidigt kan den ha slitit till och fått en muskelskada som inte syns i första taget. Den kan ha blivit attackerad av en hund och fått sårskador som läkt, men muskelskadorna syns inte på utsidan.

Referens:

Utkommen i november 2007: Marie Hanssons ”Agility på enkelt vis”, om hundar som inte är motiverade och inte kan koncentrera sig som andra.